

DEKLARACIJA O NAČELIMA
MEĐUNARODNOG
POSMATRANJA IZBORA

i

KODEKS PONAŠANJA ZA
MEĐUNARODNE IZBORNE
POSMATRAČE

Komemorisani 27. oktobra 2005, u Ujedinjenim nacijama, Njujork

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

i

KODEKS PONAŠANJA ZA MEĐUNARODNE IZBORNE POSMATRAČE

Komemorisani 27. oktobra 2005, u
Ujedinjenim nacijama, Njujork

**Organizacije koje su odobrile iste zaključno
sa 24. oktobrom 2005:**

Afrička unija

Azijska mreža za slobodne izbore (ANFREL)

Carter Centar

Centar za izbornu promociju i pomoć (CAPEL)

Sekretarijat Komonvelta

Evropska komisija za demokratiju putem prava
Saveta Evrope (Venecijanska komisija)

Savet Evrope – Parlamentarna Skupština

Izborni institut Južne Afrike (EISA)

Evropska komisija

Evropska mreža izbornih posmatračkih
organizacija (ENEMO)

Međunarodne usluge izborne reforme (ERIS)

IFES

Međunarodna IDEA

Međuparlamentarna unija

Međunarodni republikanski institut (IRI)

Nacionalni demokratski institut (NDI)

Organizacija američkih država (OAS)

Organizacija za evropsku bezbednost i
saradnju, Kancelarija za demokratske
institucije i ljudska prava (OEBS / ODIHR)

Udruženje izbornih administratora pacifičkih
ostrva, Australije i Novog Zelanda (PIANZEA)

Forum pacifičkih ostrva

Sekretarijat Ujedinjenih nacija

*Ova Deklaracija i propratni Kodeks ponašanja
za međunarodne izborne posmatrače ostaju
otvoreni za odobravanje od strane drugih
međuvladinih i međunarodnih nevladinih
organizacija. Odobravanje istih trebalo bi da
bude evidentirano pri Odseku za izbornu
pomoć Ujedinjenih nacija.*

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

27. oktobar 2005.

Istinski demokratski izbori predstavljaju izraz suvereniteta, koji pripada ljudima jedne zemlje, čije slobodno izražavanje volje, predstavlja osnovu za autoritet i legitimnost vlade. Prava građana da glasaju i da budu izabrani na periodičnim, istinskim demokratskim izborima predstavljaju međunarodno priznata ljudska prava. Istinski demokratski izbori služe kako bi se na miran način rešilo nadmetanje za političku vlast u okviru zemlje i stoga jesu od centralnog značaja za održavanje mira i stabilnosti. U slučajevima u kojima su vlade legitimizovane putem istinskih demokratskih izbora, obim nedemokratskih izazova sa kojima se vlast suočava je smanjen.

Istinski demokratski izbori predstavljaju neophodan preduslov za demokratsko upravljanje, iz razloga što predstavljaju sredstvo putem koga ljudi u zemlji mogu slobodno da izraze svoju volju, na osnovi uspostavljenoj zakonom, u pogledu toga ko će imati legitimnost da upravlja u njihovo ime u i njihovim interesima. Postizanje istinskih demokratskih izbora predstavlja deo uspostavljanja širih procesa i institucija demokratskog upravljanja. Stoga, dok bi svi izborni procesi trebalo da odraze sveopšta načela za istinske demokratske izbore, nijedni izbori ne mogu biti odvojeni od političkog, kulturnog i istorijskog konteksta u kojima se održavaju.

Istinski demokratski izbori ne mogu biti postignuti ukoliko ne može biti iskorišćavan raspon drugih ljudskih prava i osnovnih sloboda na tekućoj osnovi bez diskriminacije na osnovu rase, boje, pola, jezika, vere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porekla, vlasništva, statusa stečenog pri rođenju ili drugim okolnostima, uključujući između ostalog i ograničene sposobnosti, i bez arbitrarnih i neopravdanih ograničenja. Oni, kao i sva druga ljudska prava i demokratija u širem smislu, ne mogu biti postignuti bez zaštite vladavine prava. Ove maksime priznate su aktima o ljudskim pravima i drugim međunarodnim aktima i dokumentima brojnih međuvladinih organizacija. Postizanje istinskih demokratskih izbora stoga je postalo pitanje od zabrinutosti za međunarodne organizacije, isto onoliko koliko i nacionalnih institucija, političkih konkurenata, građana i drugih građanskih organizacija.

Međunarodno posmatranje izbora predstavlja izraz zainteresovanosti međunarodne zajednice za postizanje demokratskih izbora, u sklopu demokratskog razvoja, koji uključuje poštovanje ljudskih prava i vladavine prava. Međunarodno posmatranje izbora, koje se usredsređuje na građanska i politička prava, predstavlja deo međunarodnog praćenja ljudskih prava i mora biti sprovedeno na osnovu najviših standarda nepristrasnosti u pogledu nacionalnih političkih konkurenata i ne sme sadržati bilo kakva bilateralna ili multilateralna razmatranja koja bi bila u sukobu sa nepristrasnošću. Ono procenjuje izborne procese u skladu sa međunarodnim načelima za održavanje istinskih demokratskih izbora i domaćim zakonom, priznajući istovremeno da su ljudi u zemlji ti koji na kraju utvrđuju kredibilitet i legitimnost izbornog procesa.

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

Međunarodno posmatranje izbora poseduje potencijal da unapredi integritet izbornih procesa, sprečavajući i izlažući neregularnosti i prevaru i pružajući preporuke za poboljšavanje izbornih procesa. Isto može unaprediti poverenje javnosti, u skladu sa garancijama, promovisati izbornu učešće i ublažiti potencijal za konflikte u vezi sa izborima. Isti služi za unapređivanje međunarodnog shvatanja putem razmene iskustava i informacija o demokratskom razvoju.

Međunarodno posmatranje izbora postalo je široko prihvaćeno širom sveta i igra značajnu ulogu u pružanju tačnih i nepristrasnih procena o prirodi izbornih procesa. Precizno i nepristrasno međunarodno posmatranje izbora zahteva verodostojne metodologije i saradnju sa nacionalnim organima vlasti, nacionalnim političkim konkurentima (političke partije, kandidati i pristalice određenog stava na referendumima), domaćim organizacijama za praćenje izbora i drugim verodostojnim međunarodnim organizacijama za posmatranje izbora, među ostalima.

Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje odobravaju ovu Deklaraciju i prpratni Kodeks ponašanja za međunarodne izborne posmatrače su se stoga pridružile kako bi izjavile sledeće:

1. Istinski demokratski izbori predstavljaju izraz suvereniteta, koji pripada ljudima jedne zemlje, čije slobodno izražavanje volje predstavlja osnovu za autoritet i legitimnost vlade. Prava građana da glasaju i da budu izabrani na periodičnim, istinskim demokratskim izborima predstavljaju međunarodno priznata ljudska prava. Istinski demokratski izbori od centralnog su značaja za održavanje mira i stabilnosti, i pružaju mandat za demokratsko upravljanje.
2. U skladu sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima i drugim međunarodnim aktima, svako ima pravo i mora mu biti pružena prilika da učestvuje u vladi i javnim poslovima svoje zemlje, bez ikakve diskriminacije zabranjene međunarodnim načelima o ljudskim pravima i bez bilo kakvih neopravdanih ograničenja. Ovo pravo može biti upotrebjeno direktno, učešćem na referendumima, kandidovanjem za izabranu funkciju i drugim sredstvima, ili može biti iskorišćeno putem slobodno izabраниh predstavnika.
3. Volja ljudi jedne zemlje predstavlja osnovu za autoritet vlade, i ta volja mora biti utvrđena putem istinskih periodičnih izbora, koji im garantuju pravo i priliku da glasaju slobodno i da budu birani pravedno putem univerzalnog i podjednagog prava glasa, tajnim glasanjem ili ekvivalentnim slobodnim postupcima glasanja, čiji rezultati su precizno prebrojani, objavljeni i ispoštovani. Značajan broj prava i sloboda, procesa, zakona i institucija je stoga uključen u postizanje istinskih demokratskih izbora.
4. Međunarodno posmatranje izbora predstavlja: sistematsko, sveobuhvatno i tačno prikupljanje informacija u pogledu zakona, procesa i institucija u vezi sa sprovođenjem izbora i drugim faktorima u pogledu celokupnog izbornog okruženja; nepristrasnu i profesionalnu analizu datih informacija; i izvlačenje zaključaka o karakteru izbornih procesa na osnovu najviših standarda tačnosti informacija i nepristrasnosti analize. Međunarodne posmatranje izbora bi, u slučajevima u kojima je moguće, trebalo da ponudi preporuke za poboljšavanje i samim tim sprečavanje

datih procesa. Međunarodne izborne posmatračke misije predstavljaju: organizovane napore međuvladinih i međunarodnih nevladinih organizacija i udruženja za sprovođenje međunarodnog posmatranja izbora.

5. Međunarodno posmatranje izbora procenjuje, predizborne, izborne i post-izborne periode putem sveobuhvatnog, dugoročnog posmatranja, primenom različitog broja tehnika. U sklopu ovih napora, specijalizovane posmatračke misije mogu ispitati ograničena predizborna ili post-izborna pitanja i konkretne procese (kao što su utvrđivanje granica izbornih jedinica, registracija birača, korišćenje elektronskih tehnologija i funkcionisanje mehanizama za ulaganje izbornih žalbi). Same po sebi, specijalizovane posmatračke misije mogu takođe biti iskorišćene, sve dok date misije daju jasne javne izjave da su njihove aktivnosti i zaključci ograničeni u obimu i ne izvlače nikakve zaključke o celokupnom izbornom procesu na osnovu datih ograničenih aktivnosti. Sve posmatračke misije moraju uložiti usmerene napore kako bi stavile dan izbora u svoj kontekst i kako ne bi previše naglasile značaj posmatranja dana izbora. Međunarodno posmatranje izbora ispituje uslove koji se odnose na pravo svakoga da glasa i da bude izabran, uključujući, između ostalog, diskriminaciju ili druge prepreke koji otežavaju učešće u izbornim procesima, izvršene na osnovu političkog ili drugačijeg mišljenja, pola, rase, boje, etničkog porekla, jezika, vere, nacionalnog ili društvenog porekla, imovine, statusa stečenog rođenjem ili drugih okolnosti, kao što je invaliditet. Nalazi međunarodnih izbornih posmatračkih misija pružaju faktičku zajedničku tačku upućivanja za sva lica koja su zainteresovana za izbore, uključujući i političke konkurente. Ovo može biti posebno vredno u kontekstu osporenih izbora, gde nepristrasni i tačni nalazi mogu pomoći da se umanjí mogućnost konflikta.
6. Međunarodno posmatranje izbora sprovodi se u korist ljudi zemlje koja održava izbore i u korist međunarodne zajednice. On je vođen procesom, i ne bavi se bilo kakvim konkretnim izbornim rezultatom, i bavi se rezultatima samo do tog stepena da su pravedno i tačno prijavljeni i da su transparentni i blagovremeno dati. Nikome ne bi trebalo da bude dozvoljeno da bude član međunarodne izborne posmatračke misije sem u slučaju da lice poseduje bilo kakve političke, ekonomske ili druge sukobe interesa koji bi ometali tačno i nepristrasno sprovođenje posmatranja i/ili izvlačenje zaključaka o karakteru izbornog procesa. Ovi kriterijumi moraju biti zadovoljeni na efektivan način tokom dužih perioda od strane dugoročnih posmatrača, kao i tokom ograničenijih perioda posmatranja izbora, od kojih svaki predstavlja poseban izazov za nezavisnu i nepristrasnu analizu. Međunarodne izborne posmatračke misije ne bi trebalo da prihvate finansijska sredstva ili infrastrukturnu podršku od vlade čiji izbori se posmatraju, pošto isto može dovesti do stvaranja značajnog sukoba interesa i podrivanja poverenja u integritet finansiranja misije. Međunarodne delegacije izbornih posmatrača trebalo bi da budu spremne da objave izvore svog finansiranja nakon dobijanja odgovarajućih i opravdanih zahteva.
7. Od međunarodnih izbornih posmatračkih misija očekuje se da izdaju blagovremene, tačne i nepristrasne izjave za javnost (koje će uključivati pružanje kopija izbornim vlastima i drugim odgovarajućim nacionalnim organima), predstave svoje nalaze, zaključke i bilo kakve odgovarajuće preporuke za koje smatraju da mogu da poboljšaju procese u vezi izbora. Misije bi trebalo javno da objave svoje prisustvo u određenoj zemlji,

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

uključujući i mandat, sastav i dužinu trajanja misije, da izrade periodične izveštaje za koje su ovlašćene i da izdaju preliminarne post-izborne izjave o nalazima i konačan izveštaj po zaključivanju izbornog procesa. Međunarodne izborne posmatračke misije mogu takođe sprovesti privatne sastanke sa licima odgovornim za organizovanje istinskih demokratskih izbora u zemlji u cilju razgovora o nalazima, zaključcima i preporukama misije. Međunarodne izborne posmatračke misije mogu takođe predati izveštaje svojim odnosnim međuvladinim ili međunarodnim nevladinim organizacijama.

8. Organizacije koje odobre ovu Deklaraciju i propratni Kodeks ponašanja za međunarodne izborne posmatračke obavezuju se da će sarađivati jedne sa drugom u sprovođenju međunarodnih izbornih posmatračkih misija. Međunarodno posmatranje izbora može biti sprovedeno na primer: putem pojedinačnih međunarodnih izbornih posmatračkih misija; ad hoc zajedničkih međunarodnih izbornih posmatračkih misija; ili koordiniranih međunarodnih izbornih posmatračkih misija. U svim okolnostima, organizacije koje odobravaju istu obavezuju se da će raditi zajedno kako bi svele doprinos njihovih međunarodnih izbornih posmatračkih misija na maksimum.
9. Međunarodno posmatranje izbora mora biti sprovedeno uz poštovanje suvereniteta zemlje koja održava izbore i uz poštovanje ljudskih prava ljudi u zemlji. Međunarodne izborne posmatračke misije moraju poštovati zakone zemlje domaćina, kao i nacionalne organe vlasti, uključujući izborne organe, i da deluju na način koji je konzistentan sa poštovanjem i promovisanjem ljudskih prava i osnovnih sloboda.
10. Međunarodne izborne posmatračke misije moraju aktivno tražiti saradnju sa izbornim vlastima zemalja domaćina i ne smeju ometati izborni proces.
11. Odluka od strane bilo koje organizacije da organizuje međunarodnu izbornu posmatračku misiju ili da ispita mogućnost organizovanja posmatračke misije ne podrazumeva da organizacija neminovno smatra da je izborni proces u zemlji koja sprovodi izbore verodostojan. Organizacija ne bi trebalo da pošalje međunarodnu izbornu posmatračku misiju u zemlju, pod uslovima koji će učiniti verovatnim da njeno prisustvo bude protumačeno kao davanje legitimnosti jasno nedemokratskom izbornom procesu, i međunarodne izborne posmatračke misije bi u datim okolnostima trebalo da daju javne izjave kako bi osigurale da njihovo prisustvo ne podrazumeva datu legitimnost.
12. Kako bi međunarodna izborna posmatračka misija sprovela na efikasan i verodostojan način svoj rad, moraju biti zadovoljeni osnovni uslovi. Međunarodna izborna posmatračka misija stoga ne bi trebalo da bude organizovana sve dok zemlja koja održava izbore ne preduzme sledeće mere:
 - a) Izda pozivnicu ili na bilo koji drugi način naznači svoju voljnost da prihvati međunarodne izborne posmatračke misije u skladu sa zahtevima svake organizacije dovoljno pre izbora kako bi se omogućila analiza svih procesa koji su značajni za organizovanje istinskih demokratskih izbora;
 - b) Garantuje neometan pristup međunarodne izborne posmatračke misije svim fazama izbornog procesa i svim izbornim

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

- tehnologijama, uključujući elektronske tehnologije i procese potvrđivanja za elektronsko glasanje i druge tehnologije, ne zahtevajući od izbornih posmatračkih misija da sklope sporazume o diskreciji ili druge sporazume o neobjavljivanju informacija u pogledu tehnologija ili izbornih procesa, i priznaje da međunarodne izborne posmatračke misije mogu da ne potvrde date tehnologije kao prihvatljive;
- c) Garantuje neometan pristup svim licima uključenim u izborne procese, koji uključuju:
 - i) izborne zvaničnike na svim nivoima, na osnovu opravdanog zahteva;
 - ii) članove zakonodavnih organa i vladine i bezbednosne zvaničnike čije funkcije su od značaja za organizovanje istinskih demokratskih izbora;
 - iii) sve političke partije, organizacije i lica koja su zahtevala da se kandiduju na izborima (uključujući i one koji su se kvalifikovali, one koji su diskvalifikovani i one koji su se povukli iz trke) i one koji su se uzdržali od učešća;
 - iv) informativno osoblje medija, i
 - v) sve organizacije i lica koja su zainteresovana da postignu održavanje istinskih demokratskih izbora u zemlji;
 - d) Garantuje slobodu kretanja širom zemlje za sve članove međunarodne izborne posmatračke misije;
 - e) Garantuje slobodu međunarodne izborne posmatračke misije da izdaje saopštenja i izveštaje za javnost bez bilo kakvog ometanja, u pogledu njenih nalaza i preporuka o procesima i najnovijim događanjima u pogledu izbora;
 - f) Garantuje da nijedan vladin, bezbednosni ili izborni organ vlasti neće biti umešan u odabir pojedinačnih posmatrača ili drugih članova međunarodne izborne posmatračke misije ili pokušati da ograniči njihov broj;
 - g) Garantuje potpuno akreditovanje na nivou cele zemlje (odnosno, izdavanje bilo kakve isprave ili dokumenta potrebnog za sprovođenje posmatranja izbora) za sva lica odabrana da budu posmatrači ili učesnike od strane međunarodne izborne posmatračke misije sve dok misija poštuje jasno definisane, opravdane i nediskriminatorne zahteve u pogledu akreditovanja;
 - h) Garantuje da se nijedan vladin, bezbednosni ili izborni organ vlasti neće umešati u aktivnosti međunarodne izborne posmatračke misije; i
 - i) Garantuje da nijedan organ vlade neće vršiti pritisak, pretiti radnjama ili preduzimati bilo kakve radnje odmazde protiv bilo

kog domaćeg ili stranog državljanina koji radi za, pomaže ili pruža informacije međunarodnoj izbornoj posmatračkoj misiji u skladu sa međunarodnim načelima posmatranja izbora.

Kao preduslov za organizovanje međunarodne izborne posmatračke misije, međuvladine i međunarodne nevladine organizacije mogu zahtevati da date garancije budu navedene u memorandumu o sporazumevanju ili sličnom dokumentu dogovorenom od strane vladinih i/ili izbornih organa. Posmatranje izbora predstavlja civilnu aktivnost, i njegova korisnost dovodi se u pitanje u okolnostima koje predstavljaju ozbiljne rizike po bezbednost, ograničavaju bezbedno raspoređivanje posmatrača ili na bilo koji drugi način mogu poništiti primenu verodostojnih metodologija za posmatranje izbora.

13. Međunarodne izborne posmatračke misije trebalo bi da zahtevaju i mogu zahtevati prihvatanje njihovog prisustva od strane svih glavnih političkih konkurenata.
14. Politički konkurenti (partije, kandidati i pristalice stavova na referendumima) su uložili interese u izborni proces putem njihovog prava da budu birani i da direktno učestvuju u upravljanju. Njima bi stoga trebalo da bude dozvoljeno da nadgledaju sve procese u vezi sa izborima i da nadgledaju postupke, uključujući između ostalog i funkcionisanje elektronskih i drugih izbornih tehnologija unutar biračkih mesta, centara za prebrojavanje i drugih izbornih objekata, kao i transport glasačkih listića i drugog osetljivog materijala.
15. Međunarodne izborne posmatračke misije trebalo bi da:
 - a. uspostave komunikaciju sa svim političkim konkurentima u izbornom procesu, koji uključuju predstavnike političkih partija i kandidate koji mogu posedovati informacije u pogledu integriteta izbornog procesa;
 - b. pozdrave informacije koje su im pružene od njih, u pogledu prirode procesa;
 - c. nezavisno i nepristrasno procene date informacije; i
 - d. trebalo bi da procene kao značajan aspekt međunarodnog posmatranja izbora da li se političkim konkurentima, na nediskriminatornoj osnovi, pruža pristup u cilju verifikovanja integriteta svih elemenata i faza izbornog procesa. Međunarodne izborne posmatračke misije trebalo bi u svojim preporukama, koje mogu biti izdate u pismenoj formi ili na bilo koji drugi način biti predstavljene u različitim fazama izbornog procesa, zastupati ideju o uklanjanju bilo kakvih neodgovarajućih ograničenja ili ometanja aktivnosti od strane političkih konkurenata u cilju očuvanja integriteta izbornih procesa.
16. Građani imaju međunarodno priznato pravo da se udružuju i pravo da učestvuju u vladinim i javnim poslovima u njihovoj zemlji. Ova prava mogu biti korišćena putem nevladinih organizacija koje prate sve procese u vezi sa izborima i posmatraju postupke, uključujući između ostalog funkcionisanje elektronskih i drugih izbornih tehnologija unutar biračkih mesta, centara za prebrojavanje i drugih izbornih objekata kao i transport glasačkih listića i drugog osetljivog materijala. Međunarodne izborne

posmatračke misije trebalo bi da procene i podnesu izveštaj o tome da li su domaće nepristrasne organizacije za posmatranje i praćenje izbora sposobne, na nediskriminatornoj osnovi, da sprovedu svoje aktivnosti bez neodgovarajućih ograničenja ili mešanja. Međunarodne izborne posmatračke misije trebalo bi da zastupaju prava građana da sprovedu domaće nepristrasne aktivnosti posmatranja izbora bez bilo kakvih ograničenja ili mešanja i trebalo bi u svojim preporukama da odgovore na uklanjanje bilo kakvih datih neodgovarajućih ograničenja ili mešanja.

17. Međunarodne izborne posmatračke misije, trebalo bi da identifikuju, uspostave redovnu komunikaciju sa i sarađuju u skladu sa odgovarajućim okolnostima sa verodostojnim domaćim nepristrasnim organizacijama za posmatranje izbora. Međunarodne izborne posmatračke misije trebalo bi da pozdrave informacije pružene od strane tih organizacija u pogledu prirode izbornog procesa. Nakon nezavisne procene informacija pruženih od strane datih organizacija, njihovi nalazi mogu pružiti značajnu dopunu nalazima međunarodnih izbornih posmatračkih misija, iako međunarodne izborne posmatračke misije moraju ostati nezavisne. Međunarodne izborne posmatračke misije trebalo bi da ulože svaki opravdani napor kako bi se konsultovale sa datim organizacijama pre izdavanja bilo kakvih izjava.
18. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje odobravaju ovu Deklaraciju priznaju da je ostvaren suštinski napredak u uspostavljanju standarda, načela i obaveza u pogledu istinskih demokratskih izbora i obavezuju se da će iskoristiti izjavu o datim načelima prilikom davanja primedbi, ocena i zaključaka o karakteru izbornih procesa i zavetuju se da će biti transparentne u pogledu načela i metodologija posmatranja koje su primenile.
19. Međuvladine i nevladine organizacije koje odobravaju ovu Deklaraciju priznaju da postoji veliki broj različitih verodostojnih metodologija za posmatranje izbornog procesa i preuzimaju obavezu da razmene pristupe i usklade metodologije u skladu sa odgovarajućim okolnostima. Oni takođe priznaju da međunarodne izborne posmatračke misije moraju biti dovoljne veličine kako bi utvrdile nezavisno i nepristrasno karakter izbornih procesa u zemlji i moraju imati dovoljnu dužinu trajanja kako bi utvrdile karakter svih ključnih elemenata izbornog procesa u predizbornom periodu, na dan izbora i post-izbornom periodu – osim ukoliko je aktivnost posmatranja usredsređena i stoga daje komentare samo u pogledu jednog ili ograničenog broja elemenata izbornog procesa. One dalje priznaju da je neophodno da se ne izoluju ili preterano naglase primedbe u pogledu dana izbora, pošto iste moraju biti stavljene u kontekst celokupnog izbornog procesa.
20. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje odobravaju ovu Deklaraciju priznaju da bi međunarodne izborne posmatračke misije trebalo da uključuju lica dovoljno raznolikih političkih i stručnih veština, sa stalnim i dokazanim integritetom za posmatranje i ocenu procesa imajući u vidu: ekspertizu u izbornim procesima i uspostavljenim izbornim načelima; međunarodnim ljudskim pravima; komparativnom izbornom pravu i administrativnim praksama (uključujući korišćenje kompjuterske i druge izborne tehnologije); komparativnim političkim procesima i razmatranjima specifičnim za svaku zemlju. Organizacije koje odobravaju istu takođe priznaju značaj uravnotežene raznolikosti polova u sastavu

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

učesnika i rukovodstva međunarodnih izbornih posmatračkih misija, kao i raznolikost državljana u ovakvim misijama.

21. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje odobravaju ovu Deklaraciju obavezuju se da će:
 - a. upoznati sve učesnike njihovih međunarodnih izbornih posmatračkih misija u pogledu načela tačnosti informacija i političke nepristrasnosti prilikom davanja ocena i zaključaka;
 - b. obezbediti uslove mandata ili sličan dokumenat, koji će objašnjavati svrhe misije;
 - c. pružiti informacije u pogledu relevantnih nacionalnih zakona i propisa, opšteg političkog okruženja i drugih pitanja, uključujući i one koje se odnose na bezbednost i blagostanje posmatrača;
 - d. pružiti uputstva svim učesnicima izborne posmatračke misije u pogledu metodologija koje će biti primenjene; i
 - e. zahtevati od svih učesnika u izornoj posmatračkoj misiji da pročitaju i da se zavetuju da će postupati u skladu sa Kodeksom ponašanja za međunarodne izborne posmatračke, u prilogu ove Deklaracije i koji može biti manje izmenjen bez promene njegove suštine, kako bi odgovarao zahtevima organizacije, ili da se zavetuju da će postupati u skladu sa prethodno postojećim kodeksom ponašanja organizacije koji je u značajnoj meri isti kao i prpratni Kodeks ponašanja.
22. Međuvladine i međunarodne nevladine organizacije koje odobravaju ovu Deklaraciju daju obavezu da će uložiti svaki napor kako bi postupale u skladu sa uslovima ove Deklaracije i prpratnog Kodeksa ponašanja za međunarodne izborne posmatračke. U bilo kom trenutku u kome organizacija koja odobrava Deklaraciju, smatra neophodnim odstupanje od bilo kojih uslova ove Deklaracije ili prpratnog Kodeksa ponašanja kako bi se posmatranje izbora sprovelo u skladu sa duhom Deklaracije, organizacije će objasniti isto u svojim javnim izjavama i biće spremne da odgovore na odgovarajuća pitanja drugih organizacija koje su odobrile istu, u pogledu razloga zbog koga je bilo neophodno to učiniti.
23. Organizacije koje odobravaju istu, priznaju da vlade šalju posmatračke delegacije na izbore u drugim zemljama i da drugi takođe posmatraju izbore. Organizacije koje odobravaju Deklaraciju, pozdravljaju bilo koje date posmatračke slažući se na ad hoc osnovi sa ovom Deklaracijom i postupajući u skladu sa prpratnim Kodeksom ponašanja za međunarodne izborne posmatračke.
24. Ova Deklaracija i prpratni Kodeks ponašanja za međunarodne izborne posmatračke postoje sa namenom da posluže kao tehnički dokumenti koji ne zahtevaju radnju od strane političkih organa organizacija koje odobre isti (kao što su skupštine, saveti ili odbori direktora), iako su radnje ovakvog tipa dobrodošle. Ova Deklaracija i prpratni Kodeks ponašanja za međunarodne

DEKLARACIJA O NAČELIMA MEĐUNARODNOG POSMATRANJA IZBORA

izborne posmatrače ostaju otvoreni za odobravanje od strane drugih međuvladinih i međunarodnih nevladinih organizacija. Odobravanje iste trebalo bi da bude evidentirano pri Odseku za izbornu pomoć Ujedinjenih nacija.

KODEKS PONAŠANJA ZA MEĐUNARODNE IZBORNE POSMATRAČE

Međunarodno posmatranje izbora široko je prihvaćeno širom sveta. Ono se sprovodi od strane međuvladinih i međunarodnih nevladinih organizacija i udruženja kako bi se izvršila nepristrasna i tačna procena prirode izbornih procesa, u korist stanovništva zemlje u kojima se izbori održavaju i u korist međunarodne zajednice. Stoga dosta zavisi od osiguravanja integriteta međunarodnog posmatranja izbora, i svi oni koji predstavljaju deo ove međunarodne izborne posmatračke misije, uključujući dugoročne i kratkoročne posmatrače, članove delegacija za procenu, specijalizovane posmatračke timove i vođe misije, moraju potpisom prihvatiti i primenjivati ovaj Kodeks ponašanja.

Poštovati suverenitet i međunarodna ljudska prava

Izbori predstavljaju izraz suvereniteta, koji pripada ljudima jedne zemlje, čije slobodno izražavanje volje predstavlja osnovu za autoritet i legitimnost vlade. Prava građana da glasaju i da budu izabrani na periodičnim, istinskim izborima predstavljaju međunarodno priznata ljudska prava i stoga zahtevaju korišćenje određenog broja osnovnih prava i sloboda. Izborni posmatrači moraju poštovati suverenitet zemlje domaćina, kao i ljudska prava i osnovne slobode njenih ljudi.

Poštovati zakone zemlje i autoritet izbornih organa

Posmatrači moraju poštovati zakone zemlje domaćina i autoritet organa zaduženih za sprovođenje izbornog procesa. Posmatrači moraju postupati u skladu sa bilo kakvim zakonskim uputstvima dobijenim od vladinih, bezbednosnih i izbornih organa zemlje. Posmatrači moraju takođe održavati stav pun poštovanja prema izbornim zvaničnicima i drugim državnim organima. Posmatrači moraju zabeležiti ukoliko zakoni, propisi ili radnje države i/ili izbornih zvaničnika nepropisno opterećuju ili ometaju iskorišćavanje izbornih prava zagarantovanih zakonom, ustavom ili važećim međunarodnim aktima.

Poštovati integritet međunarodne izborne posmatračke misije

Posmatrači moraju poštovati i štiti integritet međunarodne izborne posmatračke misije. Isto uključuje poštovanje ovog Kodeksa ponašanja, bilo kog pismenog uputstva (kao što su uslovi mandata, direktive i smernice) i bilo kakvih usmenih uputstava rukovodstva posmatračke misije. Posmatrači moraju: prisustvovati na svim izveštavanjima, obukama i ispitivanjima organizovanim od strane posmatračke misije; se upoznati sa izbornim zakonom, propisima i drugim relevantnim zakonima naloženim od strane posmatračke misije; i pažljivo poštovati metodologije koje se primenjuju od strane posmatračke misije. Posmatrači moraju takođe prijaviti rukovodstvu posmatračke misije bilo kakve sukobe interesa koje mogu imati i bilo kakvo nedolično ponašanje koje vide na strani posmatrača koji predstavljaju deo njihove misije.

Održavati striktnu političku nepristrasnost u svakom trenutku

Posmatrači moraju održavati striktnu političku nepristrasnost u svakom trenutku, uključujući slobodno vreme u zemlji domaćina. Oni ne smeju izražavati ili pokazivati bilo kakvu pristrasnost ili preferenciju u vezi sa nacionalnim vlastima, političkim partijama, kandidatima, pitanjima referenduma ili u vezi sa bilo kakvim spornim pitanjima u izbornom procesu. Posmatrači takođe ne smeju sprovesti nikakvu aktivnost koji bi mogla opravdano da bude sagledana kao podržavanje ili pružanje pristrasne dobiti za bilo kog političkog konkurenta u zemlji domaćina, kao što je nošenje ili prikazivanje bilo kakvih pristrasnih simbola, boja, bedževa ili prihvatanje bilo čega od vrednosti od političkih konkurenata.

Ne ometajte izborne procese

Posmatrači ne smeju ometati bilo koji elemenat izbornog procesa, uključujući predizborne procese, glasanje, prebrojavanje i tabelarni prikaz rezultata i procese koji se odvijaju nakon dana izbora. Posmatrači mogu izneti neregularnosti, prevare ili značajne probleme izbornim zvaničnicima na licu mesta, sem ukoliko je isto zabranjeno zakonom i mora biti učinjeno na način koji ne ometa proces. Posmatrači mogu postavljati pitanja izbornim zvaničnicima, predstavnicima političkih partija i drugim posmatračima unutar biračkih mesta i mogu odgovarati na pitanja o njihovim sopstvenim aktivnostima, sve dok posmatrači ne ometaju izborni proces. Prilikom odgovaranja na pitanja, posmatrači ne bi trebalo da traže da oni upravljaju izbornim procesom. Posmatrači mogu postavljati i odgovarati na pitanja birača ali ne mogu tražiti od njih da im kažu za koga ili za koju partiju ili stav na referendumu su glasali.

Obezbediti odgovarajuću identifikaciju

Posmatrači moraju prikazati svoju identifikaciju pruženu od strane izborne posmatračke misije, kao i identifikaciju zahtevanu od strane nacionalnih vlasti i moraju ih dati na uvid izbornim zvaničnicima i drugim zainteresovanim nacionalnim organima u slučajevima u kojima je isto zahtevano od njih.

Održavati tačnost primedbi i profesionalizam u donošenju zaključaka

Posmatrači moraju osigurati da su sve njihove primedbe tačne. Primedbe moraju biti sveobuhvatne, da uključuju i pozitivne i negativne faktore, da prave razliku između bitnih i nebitnih faktora i da identifikuju šablone koji mogu imati značajan uticaj na integritet izbornog procesa. Ocene posmatrača moraju se zasnivati na najvišim standardima tačnosti informacija i nepristrasnosti analize, pravljenju razlike između subjektivnih faktora i objektivnih dokaza. Posmatrači moraju zasnivati sve zaključke na činjeničnim i proverljivim dokazima i ne smeju prevremeno donositi zaključke. Posmatrači moraju takođe voditi dokumentovanu evidenciju o tome gde su vršili posmatranje, koje su njihove primedbe koje su dali kao i druge relevantne informacije zahtevane od strane izborne posmatračke misije i moraju predati datu dokumentaciju misiji.

Uzdržati se od davanja komentara javnosti ili medijima pre nego što Misija da svoju izjavu

Posmatrači se moraju uzdržati od davanja bilo kakvih ličnih komentara o njihovim primedbama ili zaključcima medijima ili članovima javnosti pre nego što misija za posmatranje izbora ne da svoje saopštenje, sem u slučaju kada im je to posebno naloženo od strane rukovodstva posmatračke misije. Posmatrači mogu objasniti prirodu posmatračke misije, njene aktivnosti i druga pitanja koja se smatraju odgovarajućim od strane posmatračke misije, i trebalo bi da upute medije ili druga zainteresovana lica na one pojedince koji su imenovani u tu svrhu od strane posmatračke misije.

Sarađivati sa drugim izbornim posmatračima

Posmatrači moraju biti svesni postojanja drugih misija za posmatranje izbora, i međunarodnih i domaćih i sarađivati sa njima na način naložen od strane rukovodstva izborne posmatračke misije.

Održavati odgovarajući nivo ličnog ponašanja

Posmatrači moraju održavati odgovarajuće lično ponašanje i poštovati druge, što uključuje pokazivanje osetljivosti prema kulturi i običajima zemlje domaćina, zdravo rasuđivanje u ličnoj interakciji i primenu najvećeg nivoa profesionalnog ponašanja u svakom trenutku, uključujući i slobodno vreme.

Prekršaji ovog Kodeksa ponašanja

U slučaju zabrinutosti u pogledu prekršaja ovog Kodeksa ponašanja, izborna posmatračka misija će sprovesti istragu o datom pitanju. Ukoliko bude utvrđeno da je došlo do ozbiljnog prekršaja, posmatraču u pitanju može biti oduzeta akreditacija ili isti može biti uklonjen iz izborne posmatračke misije. Ovlašćenje za odluke ovakvog tipa leži isključivo na rukovodstvu izborne posmatračke misije.

Polaganje zakletve za primenu ovog Kodeksa ponašanja

Svako lice koje učestvuje u ovoj izornoj posmatračkoj misiji mora pročitati i razumeti ovaj Kodeks ponašanja i mora potpisati zakletvu da će ga se pridržavati.

ZAKLETVA U PRILOGU KODEKSA PONAŠANJA ZA MEĐUNARODNOG IZBORNOG POSMATRAČA

Pročitao sam i shvatam Kodeks ponašanja za međunarodne izborne posmatračke koji mi je pružen od strane međunarodne izborne posmatračke misije. Ovime se zavetujem da ću se pridržavati Kodeksa ponašanja i da će sve moje aktivnosti u svojstvu izbornog posmatrača biti sprovedene u potpunosti u skladu sa istim. Nemam nikakav sukob interesa, politički, ekonomski niti bilo koji drugi koji će ometati moju sposobnost da budem nepristrasan izborni posmatrač i da se pridržavam Kodeksa ponašanja.

Delovaću na strogo nepristrasan način u svakom trenutku. Donosiću svoje ocene na osnovu najviših standarda tačnosti informacija i nepristrasnosti analize, praveći razliku između subjektivnih faktora i objektivnih dokaza, i zasnivaću moje zaključke na činjeničnim i proverljivim dokazima.

Neću ometati izborni proces. Poštovaću nacionalne zakone i autoritet izbornih zvaničnika i održavaću stav pun poštovanja prema izbornim i drugim nacionalnim organima. Poštovaću i promovisaću ljudska prava i osnovne slobode ljudi u zemlji. Održavaću odgovarajući nivo ličnog ponašanja i poštovaću druge, što će uključivati i pokazivanje osetljivosti prema kulturama i običajima zemalja domaćina, zdravo rasuđivanje tokom ličnih interakcija i pokazivanje najvišeg nivoa profesionalnog ponašanja u svakom trenutku, uključujući i slobodno vreme.

Štitiću integritet međunarodne izborne posmatračke misije i poštovaću uputstva posmatračke misije. Prisustvovaću svim izveštavanjima, obukama i ispitivanjima zahtevanim od strane izborne posmatračke misije i sarađivaću u izradi izjava i izveštaja u slučajevima u kojima je to zahtevano. Ustručavaću se od davanja ličnih komentara, primedbi ili zaključaka medijima ili javnosti pre nego što izborna posmatračka misija da izjavu, sem ukoliko je isto posebno naloženo od strane rukovodstva posmatračke misije.

Potpisao _____

Ime i prezime štampanim slovima _____

Datum _____

ZAHVALNICA

Deklaracija o načelima međunarodnog posmatranja izbora i Kodeks ponašanja za međunarodne izborne posmatrače izrađeni su u sklopu višegodišnjeg procesa koji uključuje više od 20 međuvladinih i međunarodnih nevladinih organizacija u polju posmatranja izbora širom sveta.

Proces je započeo neformalno 2001. godine na inicijativu Nacionalnog demokratskog instituta za međunarodne poslove (NDI) i Odseka za izbornu pomoć Ujedinjenih nacija (UNEAD) i uključivao je inicijatorni sastanak u UN-u u Njujorku i sastanak u Vašingtonu kojim su ko-predsedavali OAS i NDI.

Nadograđujući se na tu osnovu, UNEAD, Carter centar i NDI obrazovali su zajednički sekretarijat i pustili su u javnost formalnu fazu procesa oktobra 2003. na sastanku održanom u Carter centru u Atlanti. Isti je propraćen sastankom septembra 2004. u Briselu, kojim je predsedavala Evropska komisija. Tekući proces konsultacija odvijao se među organizacijama učesnicama, i imao je za posledicu izradu konsenzualnog dokumenta koji je ponuđen za usvajanje organizacijama početkom jula 2005.

Sekretarijat sačinjavaju Carina Perelli i Sean Dunne u ime UNEAD-a, David Carroll, David Pottie i Avery Davis-Roberts u ime Carter centra, i Patrick Merloe i Linda Patterson u ime NDI-a. Članovi sekretarijata pripremili su dokumenta, tako što je g. Merloe obavio funkciju glavnog izrađivača istih, oslanjajući se na značajan korpus postojeće dokumentacije dobijene od organizacija uključenih u posmatranje izbora. Tokom procesa, sekretarijat je primio kritičke doprinose i komentare od mnogih organizacija učesnica.

Ovaj proces podržan je putem finansijske pomoći pružene od strane Ujedinjenih nacija, Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Država (USAID), Evropske komisije, Republike Nemačke i Fondacije Starr, kao i od strane mnogobrojnih pojedinačnih davalaca priloga.